

Під самоосвітою слід розуміти специфічний вид діяльності, який особистість здійснює на добровільних засадах з метою задоволення пізнавальних потреб або поліпшення своїх особистісних властивостей і здібностей. Цілі самоосвіти ставляться самою особистістю або сприймаються нею як власні. Найважливіша відмінність самоосвіти від самостійної роботи полягає в тому, що самостійну роботу учень виконує за завданням педагога, а самоосвітою керує сам, будуючи її відповідно до власних потреб.

Отже, у сучасній дидактиці дослідженням проблеми самостійної роботи, самостійності та самоосвіти займаються багато науковців. Проте проблема формування умінь учнів до самостійної роботи вивчена і розроблена недостатньо. Безперечно, що соціальне замовлення полягає сьогодні в забезпеченні школярів певною системою знань з метою формування всебічно розвинутої особистості. Успішна молода людина має володіти вміннями і навичками самостійності, тільки за таких умов вона може бути конкурентоспроможною на ринку праці. Саме вчитель має надати першу допомогу учневі у формуванні умінь до самостійної роботи та створити психолого-педагогічні умови, які б сприяли б виявленню, розвитку та реалізації пізнавальної самостійності і творчої активності особистості. Адже, як зазначає німецький науковець К. Конрад: "Наша мета полягає не в тому, щоб зробити себе необхідними нашим дітям, а, навпаки, в тому, щоб допомогти їм швидше навчитися обходитися без нас".

#### *Використана література:*

1. *Ашеро́в А. Т.* Методи і моделі оцінки педагогічного впливу на розвиток пізнавальної самостійності студентів / А. Т. Ашеро́в. – Харків : УПА, 2005. – 164 с.
2. *Зотов Ю. Б.* Организация современного урока: кн. для учит / Ю. Б. Зотов. – М. : Просвещение, 1984. – 144 с.
3. *Калугин Ю. Е.* Самообразование, формирование готовности к профессиональному самообразованию / Ю. Е. Калугин. – Челябинск : Изд. ЮУрГУ, 2000. – 120 с.
4. *Козаков В. А.* Самостоятельная работа студентов и ее информационно-методическое обеспечение : [учеб. пособ.] / В. А. Козаков. – К. : Высша школа, 1990. – 248 с.
5. *Коринская В. А.* Самостоятельные работы учащихся по географии материков: Книга для учителя / В. А. Коринская. – М. : Просвещение, 1983. – С. 5-6.
6. *Український педагогічний словник* / [авт.-уклад. С. У. Гончаренко]. – К. : Либідь, 1997. – С. 297.

#### *Аннотация*

*В статье рассмотрена роль самостоятельной работы учащихся основной школы в процессе изучения географии и проанализированы подходы к определению понятий "самостоятельная работа", "самостоятельность" и "самообразование".*

#### *Annotation*

*In the article we consider the role of pupils' independent work in the process of studying geography in secondary school and analyse approaches to the definition of concepts "independent work", "independence" and "self-education".*

УДК 373.5.016:91

**Федоренко Ю. Ю.**

## **ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ УМІНЬ УЧНІВ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ В ОСНОВНІЙ ШКОЛІ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ**

Системи української географічної освіти в процесі становлення вимагає реалізації нових підходів до навчання та виховання в школі, оскільки на сучасному етапі розвитку суспільства і педагогічної думки підвищуються вимоги до рівня інтелектуального розвитку та обізнаності в учнів в різних сферах людської діяльності. Як зазначається у Державній національній програмі "Освіта" України XXI століття, виникла потреба "відродження і розбудова національної системи освіти як найважливішої ланки виховання свідомих громадян держави, формування освіченої, творчої особистості, становлення її фізичного і морального здоров'я, забезпечення пріоритетності розвитку людини" [1]. Отже, виховання творчої особистості є головним завданням української школи. Тому перед педагогами та науковцями постало завдання що полягає в утвердженні людини як найвищої соціальної цінності, найповнішому розкритті її умінь та задоволенні різноманітних освітніх потреб, забезпеченні пріоритетності загальнолюдських надбань та удосконалення організації шкільного навчально-виховного процесу та з географії зокрема.

Географія як базовий шкільний предмет належить до дисциплін природничо – математичного циклу і є комплексною наукою, яка сприяє формуванню наукового світогляду, інтелектуальному розвитку учнів, формуванню в них загальнолюдської географічної культури. Аналіз шкільної практики свідчить, що більшість учнів не вміють у процесі навчання самостійно вирішити найважливіші структурні елементи, встановити причинно – наслідкові зв'язки між ними. Отже, після закінчення школи замість структурованої, усвідомленої системи знань, володіють розрізненими, механічно запам'ятованими відомостями. Тому одним із актуальних напрямків вдосконалення навчання в школі є пошук і впровадження інтелектуальних засобів, форм, та методів навчання, що забезпечують системність знань учнів, їх міцність, в основній школі, зокрема.

Одним із способів для розв'язання даної проблеми є робота щодо розвитку пізнавальних умінь учнів. Творчі здобутки спонукають дітей до творчого мислення. А це є активний процес, який дає учням можливість контролювати інформацію, ставити під сумнів нові ідеї, порівнювати протилежні точки зору, адаптувати та відкривати певні твердження. Отже, творчі завдання мають велике значення для розвитку пізнавальних умінь учнів. Саме творчу дитину можна навчити мислити [3].

Від пізнавальних умінь учнів під час вивчення шкільного курсу фізичної географії залежать результати знань, їх підготовка до роботи в сучасних умовах, до творчої діяльності. Цей факт потребує реалізації методів навчання, спрямованих на підвищення пізнавальної діяльності учнів у оволодінні знаннями, розвитку їх навичок до самоосвіти та його творчого використання в нових життєвих умовах. Через активну творчу діяльність можна досягти міцного засвоєння та усвідомлення навчального матеріалу, розвитку навичок його творчого використання. Активізація пізнавальних умінь учнів є багатоаспектним питанням. Її характерними рисами є підвищення рівня активності та самостійності учнів, незмінно зростаючі працездатність та інтерес учнів до географії. Це можливе завдяки вдосконаленню змісту запропонованого для вивчення матеріалу, подання його в зрозумілішій для учнів формі, де відображається практичне значення явищ та фактів [2].

Ефективність процесу розвитку пізнавальних умінь учнів на уроках географії значною мірою зумовлена методами його реалізації. Оскільки головною метою навчання у школі є формування в учнів навичок брати участь у суспільному житті та впливати на його хід. Тому, поряд із традиційними методами викладання доцільно використовувати новітні, що ґрунтуються на таких засадах:

- формування у процесі навчання цінностей громадського суспільства та позитивного ставлення до них;
- забезпечення взаємозв'язку між методами викладання і практикою через створення мікроклімату у школі, який ґрунтується на принципах співпраці, справедливості, демократичності, дотримання прав людини, шляхом використання творчих завдань;
- поглиблення розвитку взаємозв'язків в умовах навчально-виховного процесу на рівнях “учень – учень”, “учень – учитель”;
- використання активних та інтерактивних методів навчання, що забезпечує залучення учнів до постановки творчих завдань, процесу формування рішень;
- вивчення суперечливих питань за допомогою критичного аналізу різних поглядів, творчого мислення;
- залучення учнів до процесу розв'язання суспільних проблем через зміну особистої поведінки, активної участі у громадському житті на місцевому рівні.

Отже, ефективність формування пізнавальних умінь учнів на уроках географії можлива за умов використання нестандартних форм навчання, творчих завдань, мотивації до фізичної географії, свідомого бажання вчитися, активної самостійної діяльності учнів основної школи.

#### *Використана література:*

1. Державна національна програма “Освіта” Україна XXI ст. – К. : Райдуга, 1994. – С. 4.
2. Косоротова Ю. А. Оцінка рівня розуміння учнями творчої задачі в умовах дефіциту часу // Обдарована дитина. – 2001. – № 7. – С. 26-31.
3. Моляко В. О. Психологічна теорія творчості // Наукові записки Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. члена кореспондента АПН України Н. В. Чепелевої. – К. : Нора-Прінт, 2002. – Випуск 22. – С. 257.
4. Педагогіка / за ред. М. Д. Ярмаченка. – К. : “Вища школа”, 1986. – С. 342.

#### *Аннотація*

*В современных условиях формирования всесторонне развитой личности требует более целенаправленного воздействия на школьный учебный процесс и усиление учебно-познавательной деятельности. Познавательные умения – это своеобразный фундамент для самоорганизации, саморазвития личности, который определяет место человека в обществе. Именно уровень их сформированности в учащихся определяет креативные способности та расположенность к продуктивной деятельности в будущем.*

#### *Annotation*

*In modern conditions of formation of a fully developed personality requires a deliberate action on the school curriculum and strengthening educational activity. Cognitive skills – a kind of foundation for self-organization. Self-identity that defines man's place in society. As that level of student's formation creative ability and determines the ability of productive activities in the future.*

УДК 597.8/9(292.452)(477)

**Чепурна Н. П.**

## **ЗЕМНОВОДНІ РАЙОНУ НАВЧАЛЬНО-ПОЛЬОВОЇ ПРАКТИКИ НПЦ “СИНЕВИР”**

Вивчення студентами будь якого виду тварин в їх природних умовах існування під час проходження польової практики є першочерговим кроком для подальшої науково-дослідної роботи. Студенти-біологи Інституту природничо-географічної освіти та екології НПУ імені М. П. Драгоманова отримали чудову